

Klasyfikacje języków świata cz. 2.: klasyfikacja geograficzna i typologiczna

Anna Kozłowska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

- 1 Klasyfikacje języków świata
- 2 Klasyfikacja geograficzna
 - Podstawy klasyfikacji geograficznej
 - Ligi językowe Europy – cykl europejski
 - Cykle pozaeuropejskie
- 3 Klasyfikacja typologiczna
 - Podstawy klasyfikacji typologicznej
 - Różne klasyfikacje typologiczne

Klasyfikacje języków świata

- KLASYFIKACJA GENETYCZNA (HISTORYCZNA) – grupuje języki ze względu na ich pokrewieństwo, czyli pochodzenie od wspólnego prajęzyka.
- KLASYFIKACJA GEOGRAFICZNA (AREALNA) – grupuje języki ze względu na podobieństwa wynikające z długotrwałych wzajemnych kontaktów lub z oddziaływania podobnych czynników.
- KLASYFIKACJA TYPOLOGICZNA – grupuje języki ze względu na podobieństwo pewnych cech ich struktur.

Klasyfikacje języków świata

- KLASYFIKACJA GENETYCZNA (HISTORYCZNA) – grupuje języki ze względu na ich pokrewieństwo, czyli pochodzenie od wspólnego prajęzyka.
- KLASYFIKACJA GEOGRAFICZNA (AREALNA) – grupuje języki ze względu na podobieństwa wynikające z długotrwałych wzajemnych kontaktów lub z oddziaływania podobnych czynników.
- KLASYFIKACJA TYPOLOGICZNA – grupuje języki ze względu na podobieństwo pewnych cech ich struktur.

Klasyfikacje języków świata

- KLASYFIKACJA GENETYCZNA (HISTORYCZNA) – grupuje języki ze względu na ich pokrewieństwo, czyli pochodzenie od wspólnego prajęzyka.
- KLASYFIKACJA GEOGRAFICZNA (AREALNA) – grupuje języki ze względu na podobieństwa wynikające z długotrwałych wzajemnych kontaktów lub z oddziaływania podobnych czynników.
- KLASYFIKACJA TYPOLOGICZNA – grupuje języki ze względu na podobieństwo pewnych cech ich struktur.

Klasyfikacje języków świata

- KLASYFIKACJA GENETYCZNA (HISTORYCZNA) – grupuje języki ze względu na ich pokrewieństwo, czyli pochodzenie od wspólnego prajęzyka.
- KLASYFIKACJA GEOGRAFICZNA (AREALNA) – grupuje języki ze względu na podobieństwa wynikające z długotrwałych wzajemnych kontaktów lub z oddziaływania podobnych czynników.
- KLASYFIKACJA TYPOLOGICZNA – grupuje języki ze względu na podobieństwo pewnych cech ich struktur.

Początki klasyfikacji geograficznej

- FRANZ MIKLOSICH w 1862 roku zwrócił uwagę na strukturalne zbieżności niektórych języków bałkańskich, wynikające z ich wzajemnych interferencji.
- Termin LIGA JĘZYKOWA zawdzięczamy PRASKIEJ SZKOLE JĘZYKOZNAWCZEJ (NIKOŁAJ TRUBIECKI, ROMAN JAKOBSON).
- Monografia BAŁKAŃSKIEJ LIGI JĘZYKOWEJ została ogłoszona w 1948 roku.

Początki klasyfikacji geograficznej

- FRANZ MIKLOSICH w 1862 roku zwrócił uwagę na strukturalne zbieżności niektórych języków bałkańskich, wynikające z ich wzajemnych interferencji.
- Termin LIGA JĘZYKOWA zawdzięczamy PRASKIEJ SZKOLE JĘZYKOZNAWCZEJ (NIKOŁAJ TRUBIECKI, ROMAN JAKOBSON).
- Monografia BAŁKAŃSKIEJ LIGI JĘZYKOWEJ została ogłoszona w 1948 roku.

Początki klasyfikacji geograficznej

- FRANZ MIKLOSICH w 1862 roku zwrócił uwagę na strukturalne zbieżności niektórych języków bałkańskich, wynikające z ich wzajemnych interferencji.
- Termin LIGA JĘZYKOWA zawdzięczamy PRASKIEJ SZKOLE JĘZYKOZNAWCZEJ (NIKOŁAJ TRUBIECKI, ROMAN JAKOBSON).
- Monografia BAŁKAŃSKIEJ LIGI JĘZYKOWEJ została ogłoszona w 1948 roku.

Początki klasyfikacji geograficznej

- FRANZ MIKLOSICH w 1862 roku zwrócił uwagę na strukturalne zbieżności niektórych języków bałkańskich, wynikające z ich wzajemnych interferencji.
- Termin LIGA JĘZYKOWA zawdzięczamy PRASKIEJ SZKOLE JĘZYKOZNAWCZEJ (NIKOŁAJ TRUBIECKI, ROMAN JAKOBSON).
- Monografia BAŁKAŃSKIEJ LIGI JĘZYKOWEJ została ogłoszona w 1948 roku.

Jednostki klasyfikacji geograficznej

- LIGA JĘZYKOWA to grupa języków, które wykazują podobne cechy systemowe z powodu wzajemnych oddziaływań na siebie w wyniku kontaktów mówiących nimi społeczności lub/oraz w wyniku działania identycznych albo podobnych czynników społecznych, historycznych oraz geograficznych itp.
- Ligi grupuje się w CYKLE JĘZYKOWE, które są ligami lig.
- Zarówno ligi, jak i cykle charakteryzuje się poprzez wyliczenie istotnych cech tworzących je języków.

Jednostki klasyfikacji geograficznej

- LIGA JĘZYKOWA to grupa języków, które wykazują podobne cechy systemowe z powodu wzajemnych oddziaływań na siebie w wyniku kontaktów mówiących nimi społeczności lub/oraz w wyniku działania identycznych albo podobnych czynników społecznych, historycznych oraz geograficznych itp.
- Ligi grupuje się w CYKLE JĘZYKOWE, które są ligami lig.
- Zarówno ligi, jak i cykle charakteryzuje się poprzez wyliczenie istotnych cech tworzących je języków.

Jednostki klasyfikacji geograficznej

- LIGA JĘZYKOWA to grupa języków, które wykazują podobne cechy systemowe z powodu wzajemnych oddziaływań na siebie w wyniku kontaktów mówiących nimi społeczności lub/oraz w wyniku działania identycznych albo podobnych czynników społecznych, historycznych oraz geograficznych itp.
- Ligi grupuje się w CYKLE JĘZYKOWE, które są ligami lig.
- Zarówno ligi, jak i cykle charakteryzuje się poprzez wyliczenie istotnych cech tworzących je języków.

Jednostki klasyfikacji geograficznej

- LIGA JĘZYKOWA to grupa języków, które wykazują podobne cechy systemowe z powodu wzajemnych oddziaływań na siebie w wyniku kontaktów mówiących nimi społeczności lub/oraz w wyniku działania identycznych albo podobnych czynników społecznych, historycznych oraz geograficznych itp.
- Ligi grupuje się w CYKLE JĘZYKOWE, które są ligami lig.
- Zarówno ligi, jak i cykle charakteryzuje się poprzez wyliczenie istotnych cech tworzących je języków.

Liga bałkańska

- język rumuński
- język mołdawski
- język bułgarski
- język macedoński
- język albański
- język grecki
- *język turecki
- *język serbski
- *język cygański (bałkański)
- *język gagauski
- *język arumuński
- *język szpanski (język Żydów bałkańskich)

Liga bałkańska

- język rumuński
- język mołdawski
- język bułgarski
- język macedoński
- język albański
- język grecki
- *język turecki
- *język serbski
- *język cygański (bałkański)
- *język gagauski
- *język arumuński
- *język szpanski (język Żydów bałkańskich)

Liga bałkańska

- język rumuński
- język mołdawski
- język bułgarski
- język macedoński
- język albański
- język grecki
- *język turecki
- *język serbski
- *język cygański (bałkański)
- *język gagauski
- *język arumuński
- *język szpaniolski (język Żydów bałkańskich)

Kontakty językowe w obrębie ligi bałkańskiej

Cechy języków ligi bałkańskiej

- brak bezokolicznika
- postpozycyjny rodzajnik
- formowanie czasu przyszłego za pomocą czasowników posiłkowych o znaczeniu 'chcieć'
- ruchomy akcent
- ubogi system wokaliczny przy bogatym systemie konsonantycznym
- skłonność do alternacji spółgłoskowych
- analityczna fleksja rzeczownika
- silnie rozbudowana koniugacja
- duża liczba wspólnego oryginalnego słownictwa

Liga wielkich języków Europy (SAE – Standard Average European)

język angielski

język francuski

język niemiecki

język włoski

język hiszpański

język rosyjski

Cechy języków SAE

- analityczny sposób ekspresji
- uproszczona odmiana przez przypadki
- użycie rodzajników
- skłonność do prefiksacji czasownika
- ustabilizowany szyk, analityczność
- wielka liczba odpowiedniości słownikowych, semantycznych i frazeologicznych
- co najmniej 50 mln użytkowników

Liga wikingijska

język duński

język norweski

język islandzki

język farerski

język szkocki

Liga wikingijska cd.

język walijski

język bretoński

język szwedzki

język lapoński

język fiński

Liga pobrzeżna

język fryzyjski

język holenderski

język baskijski

język portugalski

język maltański

Liga pejpuska

język estoński

język liwski

język łotewski

Liga dunajska

język czeski

język słowacki

język węgierski

język słoweński

język chorwacki

język serbski*

Liga rokytnicka

język polski

język litewski

język białoruski

język ukraiński

język kaszubski

Cechy języków ligi rokytnickiej

- brak korelacji iloczynowej (z wyjątkiem litewskiego i częściowo kaszubskiego)
- akcent ruchomy (z wyjątkiem polskiego i kaszubskiego)
- brak dyftongów (z wyjątkiem litewskiego)
- rozbudowany system spółgłosek szczelinowych
- liczne wymiany głoskowe
- rozbudowana palatalizacja
- rozbudowana fleksja rzeczownika
- syntetyczne formy stopniowania przymiotników
- żywotny system rodzajów czynności
- bezosobowe konstrukcje imiesłowowe
- istnienie posesywnego „mieć”
- duża liczba wspólnego oryginalnego słownictwa

Nowsze ujęcia lig językowych

1. Włączanie do opisu lig cech zewnętrznojęzykowych.
2. Koncepcja lig jako grup niehomogenicznych, mających swoje centrum i peryferia.
3. Wydrębnianie lig opartych na mniejszej liczbie cech, a w skrajnych przypadkach – nawet na jednej cesze (np. bałkańska liga prozodyczna).

Języki wyspowe i diasporowe Europy

Języki wyspowe.

PRZYKŁADY: język luksemburski, język retoromański, język łużycki, język gagauski*.

Języki diasporowe.

PRZYKŁADY: jidysz, język karaïmski, język cygański (romski), język ormiański.

Cykle pozaeuropejskie – przykłady

cykl południowo-wschodnio-azjatycki

cykl pacyficzny

cykl amerykańsko-północnowschodnioazjatycki

cykl afrykański

Podstawy i jednostka klasyfikacji typologicznej

- Języki klasyfikuje się według różnych kryteriów wewnątrzjęzykowych – cech strukturalnych.
- Języki grupuje się w TYPY.

Podstawy i jednostka klasyfikacji typologicznej

- Języki klasyfikuje się według różnych kryteriów wewnątrzjęzykowych – cech strukturalnych.
- Języki grupuje się w TYPY.

Podstawy i jednostka klasyfikacji typologicznej

- Języki klasyfikuje się według różnych kryteriów wewnątrzjęzycznych – cech strukturalnych.
- Języki grupuje się w TYPY.

Typologia fonologiczna – repertuar fonemów

języki z ubogim systemem fonologicznym (12-20 fonemów)

języki z umiarkowanie bogatym systemem fonologicznym

języki z bogatym systemem fonologicznym (powyżej 45 fonemów)

Typologia fonologiczna – repertuar fonemów

języki spółgłoskowe

języki samogłoskowe (samogłoski stanowią powyżej 30 procent inwentarza fonemów)

Typologia fonologiczna – fonologiczne wykorzystanie cech prozodycznych

języki prozodyczne

języki nieprozodyczne

Typologia fonologiczna – natura akcentu

języki z akcentem dynamicznym

języki z akcentem tonicznym

Typologia fonologiczna – miejsce akcentu

języki z akcentem stałym

- na sylabie inicjalnej wyrazu
- na sylabie inicjalnej rdzenia
- na sylabie ostatniej
- na sylabie przedostatniej
- na sylabie trzeciej od końca

języki z akcentem ruchomym

Typologia morfologiczna – struktury morfologiczne (klasyfikacja Wilhelma von Humboldta)

- typ izolujący
- typ aglutynacyjny
- typ fleksyjny
- typ alternacyjny

Typ izolujący – przykład z języka mandaryńskiego

wǒ chī- fàn – ‘Ja jem posiłek’

wǒ – ‘ja’

chī – ‘jeść’

fàn – ‘posiłek’

wǒ chī- gùo- fàn – ‘Ja zjadłem/am posiłek’

gùo – ‘minąć, ominąć’ (stosowane po czasowniku)

wǒ yào chī- fàn – ‘Ja zjem posiłek’

yào – ‘chcieć, mieć zamiar’ (stosowane przed czasownikiem)

Typ aglutynacyjny – przykład z języka węgierskiego

könyv – ‘książka’

könyvem – ‘moja książka’

könyved – ‘twoja książka’

könyvről – ‘o mojej książce’

könyvedben – ‘w jego książce’

Przykład formy aglutynacyjnej w polszczyźnie

zrob-i-t-a-by-m

Typ alternacyjny – przykład z języka kabylskiego

afeg – 'leć!'

affug – 'lot'

yufeg – 'odleciał'

Typologia morfologiczna Alfreda Majewicza – stopień gramatyzacji informacji

języki izolujące – nie odróżniające wyrazu i morfemu

języki inflektywne – z wyrazami niosącymi informację leksykalną oraz z afiksami

- aglutynacyjne
- fleksyjne
- alternujące

języki polisyntetyczne – nie odróżniające wyrazu i zdania

Konstrukcja polisyntetyczna – przykład z języka ajnuskiego

anerajkiści – ‘oni cię zabiją’

an- – afiks osobowy pierwszej i trzeciej osoby podmiotu

-e- – afiks osobowy drugiej osoby

-raj- – ‘umrzeć’

-ki- – ‘zrobić’ (wykładnik kauzatywności)

-ści – liczba mnoga

Typologia syntaktyczna – stopień stałości szyku członów składniowych

języki o stałym szyku

języki o szyku swobodnym

Typologia syntaktyczna – szyk podstawowych elementów zdania

typ SVO

typ SOV

typ VSO

typ VOS

typ OVS

Dziękuję za uwagę :)

Temat następnego wykładu:
MYŚL LINGWISTYCZNA PRZED DE SAUSSURE’M.
Zapraszam!